

Peter Sabroes fire timers filibuster-tale i Folketinget - 2. del

Taler

Peter Sabroe
Politiker, journalist, agitator

Dato

1. januar 1906

Sted

Folketinget

1 GODS OG DE SMAA TYVE

5

Jeg kommer nu til et Forhold af større Interesse end disse spredte Bemærkninger om Embedsmænds Deltagelse i Styrelser, som jeg formener kolliderer med deres Embedsansvar og deres Embedsstilling, og det er den Maade, hvorpaa den hidtidige Fængselsinspektion har optraadt overfor Staten.

10

Der blev i Aaret 1903 udgivet en Pjece af Thorvald Fussing, cand. jur.,
15 nuværende Overretssagfører. Han tiltraadte i 1901 Stillingen som Volontær paa Vridsløselille. Som en økonomisk uafhængig Mand med stærk Almensans og meget human af Tænkemaade, hvad han ogsaa senere i sin Gerning og Virkemaade har vist, interesserede det ham særlig at stifte Bekendtskab med Fængselsvæsenets Ordning, for mulig at være med til at gennemføre Reformen i
20 det danske Fængselsvæsen.

Han søgte da praktisk Uddannelse som Betjent derude og havde Lejlighed til at overbevise sig om, hvor mangelfulde og slette Forholdene i adskillige Henseender vare paa Vridsløselille. Efter at have faaet Uddannelse som
25 Volontær paa Vridsløselille søgte han Stillingen som Sekretær i Overfængselsinspektionen. Det var ikke nogen højtlønnede Stilling, den var paa 1,200 Kr., de 1,200 Kr. stod opførte paa Finansloven som Honorar til Sekretæren i Overfængselsinspektionen. - Da han har tiltraadt denne Stilling

30 som Sekretær, og der er gaaet en Maaned, faar han udleveret sin Gage, men ikke den fulde, han faar udleveret 83 Kr. 33 Øre med den Meddelelse, at det Beløb, som maatte mangle, naar han har faaet udbetalt Lønnen for de forskellige Maaneder, skal han have ved Straffeanstalten paa Christianshavn. - Han spørger ret naturligt, hvor det kan være, at han ikke faar den fulde Løn udbetalt af
35 Overfængselsinspektoren, og man svarer ham, at det er en gammel Ordning, at der paa Christianshavns Straffeanstalt udbetales et Honorar til Sekretæren ved Overfængselsinspektionen.

Det kan Fussing ikke forstaa, han har ikke haft noget at bestille paa
40 Straffeanstalten paa Christianshavn. - Men nu gør han en anden Opdagelse, og er den, at der ogsaa eksisterer et saadant Honorar for Vridsløselilles Vedkommende, og han kommer til den Slutning, at han faar de 1,200 Kr. udbetalt af Staten, paa nær 400 Kr., og disse 400 Kr. stryger Fængselsinspektøren i sin egen Lomme. - De 400 Kr., der refterer i den Betaling,
45 han skulde have, faar han altsaa som Honorar fra Straffeanstalten paa Christianshavn og for Vridsløselille. Men paa Vridsløselille og paa Christianshavn aner man lige saa lidt, hvorfor han faar disse Penge. Det er en Ordning, som den daværende Overfængselsinspektør Goos fandt ganske fortræffelig. - Men Fussing gør en anden Iagttagelse. Det bliver en Dag meddelt
50 ham, at han har at hæve et Beløb paa 53 Kr. 33 Øre, fordi der er opført en Betjentbolig paa Vridsløselille, og der herfor tilkommer ham 2/3 pCt. i Provision.

Det kan han ikke forstaa, hvad kommer den Bygnings Opførelse ham ved? Han
55 skal have sin Løn, han har aldrig forlangt Provision, dette Forhold er ikke blevet meddelt ham inden han tiltraadte Stillingen. - Jo, de 53 Kr. 33 Øre tilkommer ham, d. v. s., de trækkes fra hans Løn, han faar alligevel kun 1,200 Kr., og det virkelige Forhold er altsaa, at Overfængselsinspektøren tager for sin Part 453 Kr. 33 Øre. - Nu bliver Fussing mere kritisk, end han har været, han undersøger de
60 Forhold, der vedrører dette Regnskab, og erfarer nu, at det er en gammel Regel, at der udbetales 2/3 pCt. i Provision til Overfængselsinspektøren af den Bevilling, som er givet paa Finansloven til Nybygninger. - Et enkelt Aar er der paa Finansloven bevilget 129,000 Kr. til Nybygningerne.

65 Da Fussing besværer sig herover og meddeler Sagen til sin Foresatte, siger denne: Det er en gammel Ordning, det skal De ikke bryde Dem om, det er noget, vi ere vant til; saaledes var det ogsaa under den foregaaende Overfængselsinspektør.

-Det synes jeg ikke er rigtigt, siger Fussing, og navnlig er det ikke rigtigt, at man
70 tillader sig noget saadant i en Institution, som har med Rettens Haandhævelse at
gøre eller; som Fussing selv siger i sin Pjece:

”Den 12. Juni i Aar anmodede jeg, som sagt, Overinspektør Goos om at fritage
mig for Hvervet som hans Sekretær, da efter min Opfattelse de af

75 Overinspektionen aflagte Regnskaber paa forskellige Punkter vare i absolut
Modstrid med de Principper for økonomisk Forvaltning, der almindelig anses
for de rette, og hvis Fravigelse synes særlig betænkelig, hvor Talen er om en
Institution, der som Fængselsvæsenet har med Retshaandhævelsen at gøre.” –

Overfængselsinspektøren meddeler yderligere, at det er ikke alene ham, der faar
80 Provision, men Inspektøren for Straffeanstalterne faar ogsaa 2/3 pCt. i

Provision, og denne Ordning ønsker man ikke at fravige; han maa virkelig søge
at faa de Tvivl, som han nærer angaaende Retten til at modtage dette Honorar,
til at vige for den gamle og gode Betragtning, at de Penge ere nu en Gang
Overfængselsinspektionens. - Nu erklærer Fussing, at han ikke ønsker at være

85 Sekretær, og han fratræder sin Stilling. Derpaa henvender han sig til
Justitsministeren og gør ham bekendt med, hvad han er kommen til Kundskab
om, men det bekymrer den daværende Justitsminister, Alberti, sig ikke om.

HYGGELIGE FORHOLD

90

EN KOMMISSION OM TILSTANDEN PAA STRAFFEANSTALTERNE.

95

Nu er det, at Fussing udgiver en Pjece, i hvilken han giver Oplysning om disse

100 Forhold og andre dermed beslægtede. Han oplyser saaledes, at

Overfængselsinspektøren, naar han foretager sine Inspektioner - det er jo derfor
han er Overfængselsinspektør, og det er for Resten ikke saa forfærdelig mange
Inspektioner, han foretager - beregner sig 20 Kr. pr. Dag i Diæter.

105 Men han har fri Rejse paa Jernbane og Dampskib, og naar han kommer til
Straffeanstalten eller Stationen, er der Vogn for at hente ham. - Der staar 2

udmærket møblerede Værelser til hans Raadighed paa de forskellige Straffeanstalter, og han faar naturligvis 1. Kl.s Forplejning. Alligevel beregner han sig et enkelt Aar 800 i Honorar for Udgifter ved de foretagne Inspektionsrejser. - Yderligere gør Fussing den interessante Opdagelse, at Inspektionen for Straffeanstalten beregner sig aarlig 200 Kr. for de 2 Værelser, som Overfængselsinspektøren benytter. - Det er saadanne Forhold, som den tidligere Sekretær for Overfængselsinspektionen oplyser om i sin Pjece, der er skrevet uden Anvendelse af stærke Ord og med en Bevisførelse, som vistnok maa respekteres af alle dens Læsere.

Efter Fremkomsten af denne Pjece fandt der en Konference Sted mellem

120

Overfængselsinspektøren og Justitsminister Alberti, og Resultatet af denne Konference er, at Justitsminister Alberti gennem Ritzau's Bureau lader Pressen tilstille en Meddelelse om, at de og de Forhold ere komne til hans Kundskab, at det er beklageligt, men man har ikke ment at burde skride ind eller gøre noget, men det er betydet de paagældende, at for Fremtiden ophører denne Provision.

Denne Sag giver virkelig Anledning til, at man faar nogle underlige Tanker om den Maade, hvorpaa de Mænd, der have med Fængselsvæsenet at gøre, administrere de Forhold, der sortere under dem. Jeg skal derfor rette en Anmodning til Justitsministeren om at lade alle Forhold angaaende vore Straffeanstalters Regnskabsvæsen undergaa en grundig Undersøgelse. Lad os faa oplyst, om der er mere af samme Art som dette. Der er saa meget mere Grund til at rette denne Opfordring til den højtærede Justitsminister, som den tidligere Justitsminister har givet den nuværende Overfængselsinspektør Ret til at beholde sin Stilling som Overfængselsinspektør, samtidig med at han er udnævnt til Kvæstor ved Universitetet.

Hvis saa endda den Inspektion, der har fundet Sted paa vore Straffeanstalter stod Maal med de Krav, man i Almindelighed kan stille; men det er saa langt fra Tilfældet, at man maa betegne den som utilladelig slet. Det er meningsløst, hvad der kunde præsteres under den Inspektion, der har været, og det er saa stridende mod al sund Fornuft og Humanitet. - Lad mig blot her nævne, at Fangerne paa Vridsløselille og vel ogsaa paa Horsens Tugthus i Aaringer ikke have kunnet faa

145

udleveret Papir til Klosetbrug. Det er tilmed blevet nægtet dem.

NIELS CHRISTENSEN PAA VRIDSLØSELILLE.

150

Jeg modtog for et halvt Aars Tid siden et Brev fra en Lærer ved Vridsløselille,
155 om jeg vilde modtage en ung Mand, som havde hensiddet i Vridsløselille i 4 Aar,
og som tidligere havde været der i 8 Maaneder; han havde ogssa været paa
Flakkebjerg. Jeg har tidligere haft Lejlighed til at omtale dette unge Menneskes
Lidelseshistorie her i Salen, og jeg skal ikke komme nærmere ind paa den i Aften.
Læreren skrev til mig, om jeg ikke, da jeg havde beskæftiget mig med denne unge
160 Mænds Affærer, kunde tage ham hjem til mig i nogen Tid. Jeg havde ham saa
hjemme i 4 Maaneder.

165 Det var netop et at disse abnorme, sindssvage defekte Børn, som jeg omtalte, da
jeg beskæftigede mig med Børneforsorgen. Nu er det endelig lykkedes, efter at
han har været anbragt paa Flakkebjerg, en Gang i 8 Maaneder og senere 4 Aar
paa Vridsløselille at faa Myndighederne til at indlægge ham til Observation. Nu
er man endelig klar over, at denne Dreng er abnorm.

170

I de 4 Maaneder, jeg havde ham, gjorde jeg den samme Iagttagelse, som Dr.
Wimmer paa 6. Afdeling har haft Lejlighed til overfor andre Børn. Drengen
havde udtalte typiske Tegn for degenererede, abnorme Børn, hyppige stærke
Næseblødninger, var meget graadig, og naar det var varmt, Hovedpine og var
175 hyppig fuldstændig uden Sands og Samling. Alle hans Handlinger vare rent
vilkaarlige og instinktmæssige, - Der var ellers intet fra min Side at klage over
ham. Han hørte til de Personer, som ufornuftige Folk vilde kalde dovne, men
han kunde ganske simpelt ikke bestille ret meget. Han gik til Arbejdet med
megen Energi, men i Løbet af faa Minutter sløjede han af, for til Slut
180 overhovedet ikke at kunne bestille noget. Denne Dreng havde man pryglet paa
Flakkebjerg, fordi han var doven; denne Dreng havde siddet omtrent 5 Aar paa
Vridsløselille og i disse 5 Aar ikke bestilt andet end at lave Halmhylstre.

Da de overgav denne Dreng til mig, var det et Dyr, de gav mig. De havde

yderligere ødelagt ham i Fængslet. Jeg havde i Løbet af de 4 Maaneder god Lejlighed til at tale med ham om hans Fængselsophold. Bl.a. spurgte jeg ham en Dag:

190 Var der Kloset i Deres Celle, Christensen? - Ja
Hvad Slags Papir fik De udleveret? - Jeg fik ikke Papir.

195 Jo, De fik da vel Papir? – Nej!

200 Ja, men har De bedt om det? - Han havde bedt om det en at de første Dage, han var paa Anstalten, men det var bleven nægtet ham.
Har de aldrig siden faaet Papir udleveret? – Nej!
Da jeg senere talte med Pastor Bielefeldt, der er Sekretær for Fængselshjælpen, omtalte jeg disse Forhold, og han sagde: Ja, men det er en gammel Historie, de
205 faa ikke Papir udleveret! det gør de heller ikke paa Horsens Tugthus. Men der er andre Forhold, som ere lige saa graverende. Der udleveres til Halvdelen af Fangerne paa Vridsløse ikke Lommetørklæder. Det er en Forraaelse, en Forsimpling, der her finder Sted, at de her anbragte Personer, og det er uforstaaeligt, at en Inspektion af Fængslerne kan sidde saadant noget overhørigt.

210 Det maa man lade Alberti, at han havde en lille Smule Interesse for disse Forhold, og da der blev klaget til ham over det, skred han noget ind. Det, han væsentlig interesserede sig for, var dog ikke saa meget Papir til Klosetbrug som
215 en bedre Forplejning af Straffefangerne. Der er ingen Tvivl om, at Alberti i stille Stunder har tænkt, at den Tid kunde komme, da han selv kom derind, og saa var det rart at faa god Mad.

220 Et andet Forhold vedrørende vore Fængsler synes jeg ogsaa er en Anklage mod Overfængselsinspektøren og tillige mod vore Straffedommere. Det er det store

225 Antal af halvt eller helt sindssyge Mennesker, der findes paa vore
Straffeanstalter. - Hvis man gaar Beretningerne fra vore Straffeanstalter,
Vridsløse, Christianshavn og Horsens, igennem, vil man se en Række
Meddelelser om sindssyge og abnorme Personer, som have været paa
230 Straffeanstalter. Jeg skal ikke optage Tiden med at oplæse disse enkelte
Meddelelser, og det vilde endda heller ikke være udtømmende, for der er mange
andre end dem, der betegnes som helt sindssyge, der ere abnorme. - Jeg har haft
Lejlighed til at tale med Overretssagfører Fussing, som i 4 Maaneder har været
Sekretær paa Vridsløse, og han siger, at der er særdeles mange paa vore Straffe-
anstalter, som ere fysisk defekte og helt sindssyge. Det bør ikke være Tilfældet.
235 Der hensidder desuden i vore Fængsler adskillige Personer, som ere dømte til at
tages i Forvaring af det offentlige, og det er sindssyge, i enkelte Tilfælde
uhelbredeligt sindssyge Personer. Det er urigtigt. Det er Synd, at de skulle
behandles som Voldsforbrydere og maaske have Udsigt til at henleve hele deres
Liv indenfor Straffe-anstaltens Mure.

240

EN FATTIG HUSTRU SOM FORURETTES.

245

Jeg havde Lejlighed til i Anledning af en Meddelelse, der blev tildelt mig, at
besøge Vestre Fængsel. Her er interneret en Mand, hvis Galskab ytrer sig ved, at
han tror, at Vicepolitidirektør Christensen i København vil forgifte hans Mad
og tage ham af Dage, og derfor har Arrestanten truet ham med, at han vilde
250 skyde ham. Han er af Retten dømt til at tages i Forvaring. Hans fattige Hustru
har 3 ukonfirmerede Børn og tjener ugentlig 7-8 Kr. Men af disse 7-8 Kr., som
ikke ere tilstrækkelige til hende og hendes Børn, maa hun af med 1 1/2 - 2 Kr. til
Ekstraforplejning til sin Mand paa Straffeanstalten. Man kan kun respektere
den Følelse hos Hustruen, at hun ikke vil, at hendes Mand skal sidde paa
255 sædvanlig Fangekost. Han har ikke Raad til selv at skaffe sig Ekstraforplejning,
og saa maa hun af de fattige Skillinger, hun tjener ved sit Arbejde, ofre de 1 1/2 -
2 Kr. til Ekstraforplejning til sin Mand. Jeg synes, at det var rimeligt, at de
Personer, der dømmes til at tages i Forvaring af det offentlige, og som ere
sindssyge, men som paa Grund af, at der ikke er Sindssygeanstalter nok, maa
260 anbringes paa Straffeanstalter, fik en virkelig god Forplejning.

SINDSSYGES BEHANDLING OG HVILKE REFORMER DER

I nær Berøring med Spørgsmaalet om Tilstanden i vore Fængsler staar
270 Spørgsmaalet om Forholdene paa vore Sindssygeanstalter, et Spørgsmaal, der jo
er blevet aktuelt i den sidste Tid ved de Oplysninger, som ere fremkomne
vedrørende Forholdene paa Viborg og Middelfart Sindssygeanstalter. - Det er
nu egentlig rent tilfældigt, at det er bleven Middelfart Sindssygeanstalt, som er
kommen til at staa i den offentlige Mening som en af de daarligste
275 Sindssygeanstalter; den er det i Virkeligheden slet ikke, saa vidt jeg i alt Fald har
været i Stand til at skønne.

280 Tidligere Overlæge paa Middelfart Sindssygeanstalt, Lange, var indenfor
Fagkredse anset for at være en særlig fremragende Mand, og han var tillige meget
afholdt af Opsynet og i Virkeligheden ogsaa af Patienterne. Hans tidlige Død
kan kun beklages af alle de, der interesserer sig for vort Sindssygevæsen. Den
nuværende Overlæge, Hr. Helweg, er utvivlsomt en ikke mindst for Opsynet
285 stærkt interesseret Mand, men det er jo saa, at hvor dygtige, hvor venligsindede
end Overlægerne paa vore Sindssygeanstalter ere: de magte ikke med det
økonomiske Grundlag, som gælder for vore Sindssygeanstalter, at tilvejebringe
fuldt betrykkende Forhold, hvad Opsynet angaar.
Hovedopmærksomheden man være henvendt paa selve det Grundlag, hvorpaa
290 vort Sindssygevæsen hviler, og navnlig paa den økonomiske Ordning. Det er
saare let at anklage den enkelte Opsynsmand for raa og ubehersket Optræden
overfor de enkelte Patienter, men man maa vel erindre, hvilken vanskelig
Gerning det er, hvor urimelige og raa Patienterne til Tider kunne være, og man
maa, ganske særlig tage i Betragtning, at de Arbejdsvilkaar, Opsynet har, ere af
295 den Beskaffenhed, at det ikke kan undre, at det til Tider bliver ubehersket og
pirreligt. - Det er alt for lang en Arbejdstid, der bydes Opsynet, og det er en af de
første alvorlige Anker, der maa rettes mod vort Sindssygevæsen, at det byder de
Mænd og Kvinder, som daglig ere beskæftigede med Opsynet og Plejegeringen,
ganske urimelige Arbejdsvilkaar. - Ingen privat Arbejdsgiver i By eller paa Land
300 vil byde sit Personale saa slette Arbejdsvilkaar, som man byder Opsynet paa
Sindssygeanstalterne. - Man vil derfor ogsaa med nogen Grund kunne spørge,

305 hvorfor er der saa mange Mænd og Kvinder, der søge til disse Anstalter. Ja, det
gøre de, fordi de synes, at der er Chancer for at naa en mere selvstændig Stilling
senere; naar de komme paa en saadan Anstalt som Opsyn, kunne de avancere og
derfra komme ind i andre offentlige Stillinger.

Men navnlig i de senere Aar er det ogsaa bleven klart, at det ofte er meget
daarlige Personer, der søge til Anstalterne som Opsyn, og at man ikke en Gang
310 kan faa Raad og Lejlighed til at vrage, fordi man maa tage den første den bedste,
der melder sig. - Jeg konstaterer som Resultat af mine egne Erfaringer, at der
intet er til Hinder for, at en Tjenestekarl eller en Person, som Lørdag Aften har
været ude at svire og været i Slagsmaal, som har været anbragt i
Detentionslokalet paa en eller anden Politistation, som Dagen efter melder sig
315 til Tjeneste i sin Arbejdsplads, men bliver jaget bort paa Grund af, at han er
uarbejdsdygtig som Følge af Slagsmaal og Svir - kan lige derefter melde sig paa
hvilken af vore Sindssygeanstalter, han vil, og blive antaget som Opsyn.

320 - Ja, selv en Person, der løslades efter at have udstaaet flere Aars Fængsel for
Voldtægtsforbrydelse, og som mange Gange har været straffet, kan Timen efter,
at han er kommen fra Straffeanstalten, melde sig paa en af vore
Sindssygeanstalter og blive antaget. - Forleden antog Viborg Sindssygeanstalt en
325 Person, som 10 Gange i Aarene 1906-1907 og 1908 havde været straffet for
Gadeuorden og Slagsmaal. Da vedkommende Sindssygeanstalt blev underrettet
om dette, ja, saa sagde de selvfølgelig til vedkommende, at de ikke havde Brug
for ham. Men iøvrigt foreviste Anstalten bl. a. følgende Anbefalinger:
"Niels Anton Byrialsen har tjent mig som Kusk i 11 Maaneder og fraflytter sin
330 Plads efter eget Ønske, og jeg kan anbefale ham som en dygtig Kusk og især god
til at passe Heste . . ." Og endvidere attesterer Hr. Sejerup, "Fiona", at Byrialsen
har forladt Pladsen som Brødkusk uden at være ham noget skyldig, at han er
proper og dygtig til at behandle Heste. Denne Mand glider ganske rolig ind som
Opsynsmand paa Sindssygeanstalten.

335 Det kan ikke undre, at man antager disse Folk, naar Forholdene ere saa
slette, som de ere for vore Opsyn. Det er en dybtgaaende økonomisk Reform,
der skal til. Det er ikke gjort med at indskrænke Arbejdstiden noget for disse
Folk. Nej, den bedste og mest ideelle Ordning, som man sikkert ogsaa vil naa til,
340 er Otte-Timers-Arbejdsdagens Gennemførelse paa vore Sindssygeanstalter. Men

hvor ringe Imødekommen have vore Overlæger ikke mødt hos den tidligere Justitsminister, selv hvor Talen var om ret beskedne Krav? - Hr. Overlæge Hallager ved Aarhus Sindssygeanstalt meddelte mig, at han, da han indgav sit Budget til Justitsministeriet, havde anmodet om at faa 14 Opsynsmænd mere, da det var ham umuligt at klare sig med mindre, det var et rent minimalt Krav, han stillede her, og han stillede det bl. a. for at kunne give Opsynet en halv Fridag hver ottende Dag. - Men det blev meddelt ham fra Justitsminister Høgsbro, at han ikke kunde faa en Mand mere. - Jeg haaber, at den ny Justitsminister vil stille sig noget anderledes til dette Spørgsmaal og vil være med til at gøre denne beskedne Indrømmelse, ikke alene til Aarhus Sindssygeanstalt, men ogsaa til de øvrige Anstalter, thi i sidste Række gaar det selvfølgelig ud over de sindssyge, naar der er for lidt Opsyn.

Det er et Spørgsmaal, om man er kommen tilbunds ved de Forhør, der er blevne afholdt over de enkelte Opsynsmænd. Jeg kunde ogsaa meget ønske, at der skete en Reform, for Plejepersonalet paa vore Sindssygeanstalter, hvad Boligspørgsmaalet angaar. Nu man hyppigt 3-4-5 Personer dele Værelse. Hver af Opsynet eller Plejerne paa vore Sindssygeanstalter eller Aandssvageanstalter bør have deres eget Værelse, det maa vi kunne give dem. Betingelsen for at kunne faa virkelig dygtige og kyndige Folk til denne Gerning, og det maa vi ønske, er den, at vi byde dem Forhold, som i nogen Grad staar Maal med dem, som raade i gode Pladser i de private Erhvervsvirksomheder.

Vore Sindssygeanstalters Karakteristik kan gøres i de tre Ord: Det er Fattighospitaler. Forplejningen paa 3. Pleje er saa tarvelig, at Indlæggelsen for Eliten af Arbejdere og Middelstandsfolk maa føles som en Straf. Intet Alderdomshjem i Danmark vilde vove at byde Beboerne saa slet tilberedt og tarvelig Mad som bydes de Sindssyge. Der er vedrørende Forplejningen intet væsentligt Fremskridt sket i de sidste 40 Aar. At man fra den herskende Overklasses Side regner med de Sindssyge som 2 Kl.s Borgere, giver sig ogsaa Udtryk i den i sig selv ganske sindssvage Udpurring af Patienterne, samtidig med Fabrikfløjternes Koncert inde i Byerne.

375

Skal Tryghed og Tillid tilvejebringes, naar Talen er om den offentlige Sindssygebehandling, maa Staten afse yderligere Millionbevillinger. Det maa være saa, at enhver Sindssyg er tjent med at komme paa en af vore

Sindssygeanstalter.

Nær beslægtet med Forholdene paa vore Statssindssygeanstalter er den
Behandling, der bliver de sindssyge, abnorme, til Del paa private
385 Sindssygeanstalter. Her tror jeg Forholdene ere daarligere end paa vore
Statsanstalter, her er det vanskeligere at trænge ind; her er det mange Gange
umuligt at skaffe sig Klarhed over de Klager, som naa frem til Overfladen, men
et synes jeg, man maa kunne være enig om, og det er dette, at det er ganske
utilstedeligt, at enkelte Personer skulde have det i sin Magt at oprette Anstalter,
390 paa hvilke de behandle sindssyge, Epileptikere, aandssvage, uden at der fra
Offentlighedens Side øves den fjerneste Grad af Kontrol.

PASTOR DAVIDSENS SAG.

395

DEN STORE URET SOM ER BEGAAET.

400

Jeg skal sluttelig fremdrage den Pastor Davidsenske Sag, i hvilken den ene
Myndighed efter den anden, om ikke just bevidst, saa dog i Realiteten har traadt
405 Ret og Sandhed under Fødder.

410 Præsten er en rig Købmandssøn fra Aabenraa. I sine Drengeaar allerede bekendt
for sine medfødte svinske Tilbøjeligheder. Som teologisk Student, ilde set
blandt sine Kammerater, paa Grund af sin upartiske Adfærd og Tale. Havde
han været en fattig Dreng, vilde han rimeligvis af Myndighederne være bleven
anbragt paa en Opdragelsesanstalt. Men nu var han rig, og Forældrene kunde
415 lade ham studere, og naar han fik Præstekaaben om sig, var der jo en Mulighed
for, at der kunde dækkes over de medfødte, perverse Tilbøjeligheder. Han blev
Præst først paa Fyn senere paa Lolland og senest i Jylland: - Hvert Sted, han har
været Præst, har hans Optræden givet Anledning til Forargelse. – Ganske særlig i

420 Øster Velling Egnen har denne Præst demoraliseret hele Flokke af unge.

Han kom til Øster Velling i 80'erne, efter at man paa Lolland, hvor han var Præst, havde betydet ham meget indtrængende, at man hellere ønskede at se hans Hæl end hans Taa. - Han havde nemlig saa fuldstændigt, som det vel var
425 muligt, lagt sine perverse Lyster for Dagen. Da Præst Davidsen rejser gør man ikke videre ved den Sag, nu er man fri for ham, og nu kunne de i Jylland se, hvorledes de kunne klare sig med ham. - Da en af Byens Gaardmænd har haft Lejlighed til personlig at erfare, hvor svinske Tilbøjeligheder Præsten har, skrider han til en Anmeldelse. - Han rejser ind til Viborg By, opsøger Biskop Swane og
430 meddeler ham, hvad han ved om Præsten, og anmoder om, at der maa blive indledet offentlig Undersøgelse mod ham. Men Biskop Swane betyder Gaardmanden, at han anser Præsten for at være en god og udmærket Mand og Gaardmandens Udsagn for at være den rene Sladder, udsprunget af Brødnid og af personlig Interesse. - Hermed vil den vedkommende Bondemand ikke lade sig
435 nøje; det er en virkelig djærv og frimodig Mand; han rejser til København for at tale med Kultusministeren og forelægge ham Sagen. Men ogsaa Ministeren mener, at denne Sag er af en saa ubetydelig Beskaffenhed, at den ikke er værd for det offentlige at beskæftige sig med. Kultusministeren anmoder dog Biskoppen i Viborg om underhaanden at lade Sagen undersøge, og nu indledes
440 Undersøgelsen paa den Maade, at Biskoppen indkalder Bonden og siger til ham: Hvad har De mere at sige, end De havde sidst, De var her? Og da han svarer, at han ikke havde mere at meddele end sidst, men at han syntes, det var tilstrækkeligt, erklærer Biskoppen paa ny, at det er bare Sladder og Opspind.

445 EN TILLIDSADRESSE TIL PRÆSTEN.

450 Nu kalder Biskoppen Præsten til sig og spørger ham, om det forholder sig rigtigt med de Beskyldninger, der vare rejste imod ham. Han siger selvfølgelig Nej og meddeler yderligere, at han har hele Menigheden paa sin Side, og at det vilde være overmaade let for ham at faa tilvejebragt en Adresse, der beviser hans Uskyld. Nuvel svarer Biskoppen: Skaf den Adresse! Det er en let Sag for Præsten
455 at skaffe den; thi han er en rig Mand; han lejer nogle Folk, der bærer Lister omkring i Huse og Gaarde, og de skriver under, Gaardmænd og Husmænd, Indsiddere og Landarbejdere, Tjenestefolk, Kvinder og Mænd fordi de

overhovedet ikke har nogen egentlig Retssans, og gerne vil gøre Præsten en
460 Tjeneste. Der er tilstrækkelig mange Vidner for, at Præsten er en god og brav
Mand, og for, at de ikke anse de Beskyldninger, der ere rejst mod ham, for
overensstemmende med Sandheden. Hermed afviser saa Biskoppen Klagen fra
Gaardejer Poul Emil Hansen.

465 PROCESSEN.

470 Men denne Mand er ikke af dem, der bøjer sig for det første Stød; han hører til
dem, som ville have Sandheden for en Dag, og han rejser saa en offentlig
Anklage. Den kommer frem i en Del af Pressen, og nu bliver Myndighederne
nødsagede til at beordre Præsten til at anlægge Søgmaal mod Bondemanden.
Det er i 1898, at han faar dette private Søgmaal, og det fortsættes endnu.

475 Denne Sag har staaet paa fra 1898 og er ikke sluttet endnu. Det offentlige
meddeler Præsten fri Proces. Meddelelsen af denne fri Proces og Afholdelsen af
de mange Forhør omkring ved de forskellige Retsinstanser har utvivlsomt i
Aarenes Løb kostet Staten Tusinder af Kroner, og Staten skal vel endnu blive
ved at ofre Penge paa denne svinske, ved Kommissionen og ved Højesteret
480 dømte Præst.

Hvis der ikke forelaa anden Klage end den fra Gaardejer Poul Emil Hansen i sin
Tid rejste Klage, kunde man til Nød forstaa Myndighedernes Optræden; men
der forelaa blandt andet fra nogle af hans Kolleger en Række samstemmende
485 Vidnesbyrd; saaledes har den nuværende Biskop for Sjællands Stift, Peder
Madsen, aabent erklæret, at han ansaa Beskyldningerne mod Pastor Davidsen
for at være fuldt ud rigtige. Beskyldningerne og selve Anklagen ere iøvrigt af saa
graverende Natur, at den i sig selv maatte opfordre til offentlig Undersøgelse.

490 DEN ENE MAND SOM SKAL BÆRE SAGEN.

495 Nu er det altsaa Poul Emil Hansen, der skal tilvejebringe Beviserne, det er denne
Mand, der skal skaffe Klarhed til Veje. Hvis det nu havde været en fattig Mand,

vilde det jo have været ganske haabløst for ham at forsøge at føre denne Sag igennem, og saa vilde Præsten, slettet af Myndighederne, have kunnet slaa denne
500 Smaamand ned. Til alt Held har denne Gaardmand, der rejser Sagen, dog saa mange Penge, at han kan se den første Tid an og bekoste de Udgifter, der ere fornødne. Men der er dog intet Aar, hvor ikke den jydske Gaardmand og hans have maattet savne paa forskellig Maade, fordi Myndighederne ikke vilde skride til en offentlig Undersøgelse, men lod det bero derved, at Præsten anlægger
505 Søgmaal imod Bonden og faar fri Proces dertil. Denne skal nu til at føre sine Vidner, og saa viser det sig, som i saa mange lignende Sager, at vedkommende helst ere fri for at fortælle Sandheden om Præstens Meriter; det er jo ubehageligt, og der er allerede nogen Skam i, synes de vedkommende Folk, at de offentlig eller for Retten skulle meddele om saadanne svinske Materier, og det
510 kan man son udmærket godt forstaa. Dertil kommer, at de ikke ville have Ubehageligheder, og de kunne risikere Ubehageligheder. Præsten er en rig Mand, han har laant Penge ud i Gaarde og Huse, han er Formand for den fri Fattigkasse og spiller en temmelig betydelig Rolle der paa Egnen, og Smaakaarsfolk holde ikke af at komme paa tværs af ham.

515 Saaledes viser det sig, at da Poul Emil Hansen stævner en hel Del Personer, som ikke alene til ham men ogsaa til andre have fortalt overensstemmende om Præstens Adfærd, nægte de at kende noget som helst til det, de kunne ikke huske noget, de ville ikke vide noget – med andre Ord, de vidne i Strid med
520 Sandheden. Der er dog alligevel en hel Del Personer, der fortælle, hvad de vide og have erfaret. Blandt dem er der for Resten Folk af forskellige Samfundsklasser derude paa Egnen og Præsten, hvem en hel Del Vidnesbyrd gaar imod, forlanger nu i 1899, at 10 Personer, som have vidnet imod ham, skulle sættes under Tiltale for falsk Edsaflæggelse, for falsk Vidnesbyrd. Men en
525 Del af de Personer, som have vidnet imod Præsten i Overensstemmelse med Sandheden, ere Folk, som høre til de ret velstillede Folk paa Egnen og de sige til Præsten, at hvis han fører denne Sag videre, ville andre end de fortælle den fulde, Sandhed, og saa nøjes Præsten da med at forlange Tiltale rejst mod nogle af de Smaa blandt dem, der have vidnet imod ham. Blandt disse er der 3
530 Arbejdsmænd og en Haandværksmand derude i Egnen, der senere bliver Politibetjent. Mod dem rejses der Anklage for falsk Ed.

Den første, som det kommer til at gaa, ud over, er en Arbejdsmand Christian Nielsen, som er flyttet til København. Han har afgivet Forklaring i Viborg i sin
535 Tid, og da han nu er flyttet ind til København, bliver han tilsagt til at møde for

Politiet, og her skal han afgive Forklaring til en Politirapport. Han kommer senere til at afgive Forklaring til en anden Politirapport, og det er meget karakteristisk for denne Sag, at de to Opdagelsesbetjente, som afhøre ham, stille ham forskellig Art af Spørgsmaal.

Saa en Dag modtager han - for Resten længe efter disse Forklaringer - Tilsigelse til at møde for Retten. Hans Hustru venter ham forgæves hjem. Han er bleven arresteret og sidder en Maaned i Varetægtsarrest.

DEN OPSIGTSVÆKKENDE ARRESTATION.

Da Christen Nielsen blev arresteret en af de sidste Dage i November, det var om Formiddagen ved 11-Tiden, at han blev sat under Anholdelse, er Præstens Sagfører øjeblikkelig ved Ritzaus Bureau for at meddele, at et Hovedvidne i Pastor Davidsens Sag er blevet arresteret, og der sendes nu til alle Landets Blade et Telegram, der lyder omtrent saaledes: "Et af Hovedvidnerne i Pastor Davidsens Sag er i Dag arresteret, flere Arrestationer ere forestaaende." Det telefoneres fra Randers, ud til Øster Velling, og i alle de Hjem, hvor man venter at komme til at afgive Forklaring, skræmmes man op ved, at Nielsen er arresteret, og at flere Arrestationer ere forestaaende. Enhver kan forstaa, hvilken Ængstelse der griber de mange Sind. Mange beslutter af den Grund, at naar de komme for Retten, vil de ikke sige Sandheden. De ville ikke risikere at blive arresterede. Hvis de virkelig lyve, saa blive de ikke arresterede.

Præsten triumferer, gal, som den Mand i Virkeligheden er. Han fortæller til Folk derude, at nu er ikke alene Christen Nielsen bleven arresteret, men i Morgen vil Rasmus Hansen - det er det ærede Medlem fra Sønderving - efter Beslutning af Statsraadet blive afskediget som Rigsdagsmand, og hans Broder, Præsten i Ry, skal afskediges som Præst. Alt dette vidner om, at Manden har en Skrue løs.

DE FATTIGE ARBEJDERE, SOM DØMMES.

580

Der blev dekretet Tiltale mod Chr. Nielsen, samt mod 2 Landarbejdere i Jylland. De havde tjent hos Præsten ligesom Christen Nielsen. De to ansøgte, henholdsvis 1 Aar og 1 1/2 Aar efter deres Domfældelse, om at faa
585 Statslaan til Husmandsbrug. Men Kommisøseren i Viborg Amt, den tidligere Rigsdagsmand Søren Svendsen, svarede, at han kunde ikke bevilge dem det Laan, fordi der var overgaaet dem Dom for en i den offentlige Mening vanærende Handling, og det uagtet Sogneraadet havde givet sin anbefaling. Forøvrigt fik disse Mænd paa forskellig Maade at føle, at de vare mærkede,
590 enkelte Steder har man ligefrem nægtet dem Arbejde, fordi de vare domfældte.

Imidlertid gaar Sagen sin Gang. Poul Emil Hansen fører Vidner rundt omkring i andre landsdele. Det er vanskeligt og besværligt for ham, især da han har en daarlig Sagfører. i alt Fald kunde han have faaet en bedre end den, han
595 fik, nemlig den tidligere Justitsminister Høgsbro. Han maa selv være paa Farten og oplede Vidnerne. Disse Rejser koste ham mange Penge og meget Besvær. Endelig lykkes det ham at føre afgørende Vidner for Præstens Skyld. Det er et Par af Davidsens tidligere Tjenestedrenge, og saa nogle Mændovre paa Lolland-Falster, hvor Præsten har haft Kald, der afgive for Præsten absolut fældende
600 Vidnesbyrd. Der kan efter disse Vidnesbyrd, sammenholdt med de øvrige fra Viborg-Egnen optagne, ingen Tvivl være om, at Præsten er Forbryder.

ET NEJ FRA CHRISTENSEN-STADIL.

605

Nu indsender Højesteretssagfører Høgsbro paa sin Klienters Vegne et Andragende til Kultusminister Christensen-Stadil om, at denne Sag maa blive
610 gjort til Genstand for offentlig Undersøgelse. - Det er i December 1902, og i Marts 1903 kommer der Svar; det lyder paa Nej, det maa have sit Forblivende ved den af Kultusministeren og af Biskoppen givne Besvarelse paa en lignende Anmodning. -- Jeg gaar ud fra, at den tidligere Kultusminister Christensen-

615 Stadil ikke har læst Forhørene igennem, ikke har gennemgaaet Sagens Akter.
Han har vel faaet Referat af sin Kontorchef, den nuværende Departementschef
Damkier, og han har saa troet paa hans Udsagn og ladet det bero derved. Denne
Sag lærer, hvor forsigtige Ministrene skulle være ved altfor blindt at stole paa de
Herrer Embedsmænd.

620

Navnlig i saadanne meget indviklede Sager bør man ved Selvsyn overbevise sig
om, hvorvidt den Fremstilling, der gives, nu ogssa virkelig støtter sig til det
625 Materiale, der foreligger. Det er forunderligt, at Ministeren har kunnet afvise
denne Sag, saa meget mere som det var en Mand, der stod ham nær,
Højesteretssagfører Høgsbro, som indsendte dette Andragende, og jeg kan ikke
tro, at denne har ladet det bero alene ved at indsende dette Andragende, men
han maa jo da ogsaa have givet Ministeren mundtlige Meddelelser om Sagen.

630

DE TO PRÆSTERS UDSENDELSE.

635

Der føres stadig Vidner, og da der er gaaet et Aar eller halvandet sker der noget,
der viser, hvor korrumperet man har været oppe i Ministerierne. En skønne Dag
arriverer til Øster Velling to københavnske Præster, deriblandt den afdøde
Pastor Friis-Hansen. De komme for paa Albertis Vegne at meddele Præsten, at
640 hvis han vil tage sin Afsked nu, vil han faa den med Pension. Præsten vil dog
ikke tage sin Afsked med Pension. Hvis han havde taget sin Afsked med
Pension, vilde Sagen have været sluttet, og saa vilde de tre Mænd, der ere dømte,
og den fjerde, der uskyldig blev arresteret, ikke have kunnet faa nogen
Oprejsning, og saa var Præsten gaaet fra sin Stilling, uden at der var krummet et
645 Haar paa hans Hoved, og uden at han i nogen Grad var kommen til at lide for
de Forbrydelser, han har gjort sig skyldig i.

KOMMISSIONENS NEDSÆTTELSE.

650

Vi ere komne frem til Aaret 1907. Stadig fører Poul Emil Hansen Vidner. Stadig
655 er der ringe Udsigt til, at Sagen kan blive afsluttet og blive Genstand for
offentlig Undersøgelse. Men saa lykkes det ved et meget stærkt og gentaget Pres
udefra at faa Alberti til at lytte efter og rette en Henvendelse til
Kultusministeriet om at faa nedsat en Kommission. Kultusministeriet yder al
den Modstand, det kan, men Resultatet bliver dog, at der nedsættes en
660 Kommission, bestaaende af Overretsassessor Petersen ved Viborg Overret og
Provst Stützer. Kommissionens Arbejde varer ikke saa længe som
Injuriesøgsmålet har staaet paa, og der afsiges endnu i dette Aar, 1907, en Dom
af Kommissionen, hvorved Præsten fradømmes Kjole og Krave. Det meddeles i
Præmisserne, at Kommissionen ikke har været beføjet til at tage de Domme, der
665 vare overgaaede de tre Arbejdsmænd, op til Behandling, men det fremgaar i
øvrigt af Præmisserne, at Kommissionen ansaa de tre Mænd for at være uskyldig
dømte.

670

Nu er Præsten altsaa fradømt Kjole og Krave, og nu maa de tre Mænd kunne faa
Oprejsning, blive frikendte og faa Erstatning. Det burde selvfølgelig have været
den tidligere Justitsministers Pligt at drage Omsorg herfor. Han foretager sig
675 imidlertid intet i denne Sag. Ikke desto mindre har Forbryderorganet
”Dannebrog” den Frækhed at skrive nogle Dage efter, at jeg og en anden Mand
have taget Affære . . .

680

FORMANDEN: Det ærede Medlem bruger Udtryk, som ikke kunne passere.

SABROE: Alligevel havde Bladet den Frækhed i en Artikel om denne Sag at
685 fortælle, at man maa være Justitsministeren taknemmelig for den
resoluthed, hvormed han har grebet ind i denne Sag og er skredet til at skaffe de
vedkommende Mænd Oprejsning. Purt Vrøv! Den, der har været med til at
skaffe Mændene Oprejsning, var en af de Folk, som dette samme Organ hver
eneste Gang, der var nogen Lejlighed dertil, ægte at tilsmudse saa stærkt som
690 muligt, hvad der selvfølgelig er ganske umuligt for et Blad af den Karakter, jeg
her har omtalt. - De to Mænd, der ere dømte ved Viborg Underret, faa nu deres

Sag for Viborg Overret og blive frikendte. I Viborg Overret sidder der blandt andre den Overretsassessor Petersen, der var Medlem af Kommissionen.

695

Den tredie dømte, Arbejdsmand Christen Nielsen - ham, der har siddet i

700

Varetægtsarrest en Maaned i København og senere er blevet dømt til to Maaneders Fængsel paa sædvanlig Fangekost - skal have sin Sag for Højesteret.

705

Det trækker meget længe ud med denne Appel; den maa ikke gerne komme, før Pastor Davidsens Sag har været for Højesteret. - Nu vide vi alle, at Pastor Davidsen blev frakendt Kjole og Krave. Den Dom, Kommissionen havde fældet, blev stadfæstet, og umiddelbart efter faldt Dommen i Arbejdsmand Christen Nielsens Sag. Den Uret, der var overgaaet ham, blev ogsaa stadfæstet. - Det er, forunderligt, at to forskellige Retter, den ene i Jylland, den anden i København, kunne afgive saa forskellige Domme i samme Sag.

710

Det, som Christen Nielsen er dømt for, er næsten Punkt for Punkt det samme, som de to andre ere dømte for. Jeg ved meget vel, at de tre Mænd i Retten have afgivet nogle modsigende Forklaringer, men hvor kan man undres over det? Hvem vilde ikke gøre det, saaledes som de blev trukne fra Forhør til Forhør?

715

720

Desuden ane de Folk jo ikke, hvad det drejer sig om. De forstaa det ikke. - Det drejer sig ganske vistom fattige Arbejds mænd, men jeg tror ikke, at Retten i dette Land er tjent med, at disse Mænd slaas ned, at de nu for tredie Gang eller for anden Gang skulle dømmes og se Haabet om Oprejsning og Erstatning fuldstændig bristede.

725

Det er muligt, siger jeg, at Højesteret vil komme til det Standpunkt, at disse Mænd skulle frikendes, men den anden Mulighed er ogsaa til Stede: at de ville blive dømte, skønt de ere frifundne ved Viborg Overret.

730

EN FORTSÆTTELSE AF SKANDALEN.

735

Jeg vil i denne Forbindelse sige, at det er min Erfaring, at Viborg Overret er en af de mest upartiske Retter, vi have her i Landet, og naar Viborg Overret har afsagt sin Frifindelsesdom over disse Mænd, saa tror jeg, at baade Moralen og Jurisprudensen ere skete Fyldest, og det er ganske meningsløst, at den Sag skal
740 appelleres til Højesteret. Lad være, at disse Mænd kunne dømmes, fordi deres Forklaring ikke til Punkt og Prikke passer, ikke indeholder fra Møde til Møde en absolut konsekvent Fastholden af, hvad de oprindeligt have forklaret.

Det er muligt siger jeg, at de juridisk set ere strafskyldige, moralsk ere de det
745 ikke. De have ingen Forbrydelse begaaet, de have aldrig været straffede, og aldrig været mulkterede. Tænk, om man kunde sige, at en eller to af disse Mænd havde været straffede eller mulkterede for Slagamaal eller Drik, tænk, om de havde været blot en lille Smule plettede! Men der er ingenting i Vejen med dem. Hæderlige og retskafne, gode og brave Mænd ere de alle tre. Tænk alle de Kvaler,
750 de have gennemgaaet, tænk, hvad de have lidt og savnet - Arresten er for intet derimod -, og endnu skulle de have Vrøvl i Anledning af denne skidne Sag, endnu skulle de ængstes og bekymres, lide og savne, fordi de gejstlige og verdslige Myndigheder i dette Land have holdt deres Haand over en forbryderisk Præst! Kunne Domstolene ikke frikende dem, eller ville de ikke.

755

Nuvel, saa maa vi her, saa vidt det staar til os, yde Erstatning. Det bør vi gøre. Hvis det offentlige havde gjort sin Pligt, hvis Højres Ministre og Højres Embedsmænd i 1898 havde gjort deres Pligt og Skyldighed, var denne Sag ikke
760 udartet til at blive denne frygtelige Skandale, som den er, saa vilde de Mænd aldrig være blevne dømte, saa havde Folkekirken ikke oplevet den Skandale, som her er indtruffen. Myndighederne forsømte deres Pligt. 4 brave Mænd have maattet lide herunder, foruden at meget, meget andet er gaaet i Stykker. Derfor er det, jeg meget alvorligt vi henstille til den højtærede Justitsminister, for saa vidt det lader sig gøre, at forhindre, at de to Mænd faa deres Sag for Højesteret.

765

Jeg ved ikke, om det kan forhindres, men jeg henstiller, hvis det overhovedet er muligt for den højtærede Justitsminister at foretage sig noget Skridt i den Retning, at gøre det. Men yderligere vil jeg anmode den høje Rigsdag, og særlig Folketinget, om at tage under Overvejelse, at yde Poul Emil Hansen, ham, der i

den krænkede Rets og den krænkede Morals Navn har rejst Kravet om, at en svinsk og forbryderisk Præst skulde fjernes, ham, som har lidt Tort og sjælelig Pine gennem Aarene, og som er bleven en ruineret Mand, Erstatning for de Penge, som det har kostet ham, og i nogen Grad ogsaa Erstatning for Svie og Smerte.

Lad Retten dog sejre helt i denne Sag.

Kilde

Manuskript taget fra Det Kgl. Bibliotek med tilladelse fra udgiver.

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Folketingstale, Politisk tale, Socialdemokratiet

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/4-timers-tale-i-folketinget-2-del>